

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Ювілейне видання з приводу 70-ліття УВУ.— Мюнхен, 1992.— 376 с.

70 років ефективно функціонує спочатку в Чехо-Словаччині, а після другої світової війни в Німеччині Український вільний університет. З нагоди його ювілею в різних країнах, у тому числі і в Україні, в 1991—1992 рр. відбулися наукові конференції, в яких брали участь учені з України та діаспори. Результати цих конференцій лягли в основу ювілейного наукового збірника, в передмові до якого говориться, що «ювілейний рік став новою сторінкою в науково-педагогічній діяльності УВУ. Від 1991 року вперше відкрилися кордони для широкої можливості заінтересованих кандидатів з України студіювати в УВУ в Мюнхені. Запрошені нові фахові сили з діаспори і з України. Це зміцнило сили УВУ і одночасно збагатило перший спільний Науковий Збірник УВУ...» (с. 9).

Матеріали збірника розміщені в 5-ти розділах: історія, політика, література, культура, огляди. Відкривається він статтею Григорія Васьковича «Український Вільний Університет», в якій висвітлюється передісторія створення УВУ, його досягнення та нові завдання. Своїми витокami університет сягає часів Української Народної Республіки, поразка якої змусила інтелектуальні сили організувати в еміграції Український вільний університет з надією, що він прислужиться Україні. Так воно і сталося.

Цікаво й емоційно написана стаття «Політичне значення Української Повстанської Армії». Її автор — Зиновій Соколюк, колишній воїн УПА, пройшов з нею пішки понад тисячу кілометрів з рідної Львівщини через Закерзоння, Чехо-Словаччину, Австрію й аж до Баварії (Див.: М. Громенко. У великому рейді. Мюнхен, 1956). Нині З. Соколюк — декан Українського вільного університету. Розкриваючи політичне значення цієї армії, він відзначив: «Проіснувала десятиліття одна-єдина УПА, і це є той фактор, який відіграв у нашій новій історії особливо важливу роль. Навіть якщо до цієї УПА причетна одна політична організація, тобто ОУН під номінальним керівництвом Степана Бандери, то й це не дає підстав для нікого дивитися на неї як на підкинене дитя, як на щось не наше. УПА була задумана й проіснувала як всенародна визвольна армія» (с. 26). З цим твердженням трудно не погодитися, бо ця армія справді гідно представляла українську націю у другій світовій війні.

Актуальною є стаття Аркадія Жуковського, в якій розкривається концепція єдності української греко-католицької і православної церков, шляхи її реалізації, йдеться про ставлення митрополита Андрея Шептицького до православ'я. Автор приходить до висновку, що зусилля А. Шептицького можуть «послужити дороговказом і для застанови над розв'язанням не менш складних відносин між двома традиційними українськими віросповіданнями в сучасній Україні» (с. 48).

Не можна без хвилювання читати статті Івана Біласа і Володимира Мельника. Перша — називається «Голододокст на Україні в 1946—1947 роках», друга — «Наша розстріляна пам'ять». Спираючись на архівні джерела, І. Білас відтворив жахливу дійсність голододоксту в Україні відразу після другої світової війни. Він показав всю брехли-

вість більшовицької пропаганди і жорстокість тоталітарної системи щодо українського селянства. Вперше піднята на такий рівень осмислення ця тема заслуговує на продовження дослідження. Не маючи змоги на це, обмежусь лише висновком І. Біласа, який стверджує: «Автори голодоморів на Україні і виконавці цього страшного злочину — це злочинці, якими, як Гітлером і його прибічниками, повинен зайнятися Міжнародний трибунал, і в першу чергу — суд над злочинною комуністичною партією як натхненником і організатором геноциду і репресій проти народів. Якщо міжнародна громадськість не зробить цього, якщо вони не понесуть кари за мільйони жертв, то знову може народитись новий Сталін чи Гітлер з ордою на все готових, безкарних прибічників» (с. 76).

Такий висновок впливає й зі статті В. Мельника «Наша розстріляна пам'ять», що є роздумами над книгою «З порога смерті: Письменники України — жертви сталінських репресій». Йдеться про 153 українських письменників — страдників 20—30-х років ХХ ст. (с. 146).

Цікаві аспекти, але на інформаційному рівні порушуються у повідомленнях Павла Берка про євреїв у час будівництва української державності (1917—1921 рр.), Володимира Кампо про проблеми і перспективи діяльності Міністерства юстиції України та Петра Стецюка про державні символи суверенної України. З цієї групи статей виділяється дослідження Миколи Шафовала «Політична культура України». Ця тема надто мало вивчена, але надзвичайно актуальна для молодій Українській державі. У своїх міркуваннях автор статті був змушений частіше звертатися до зарубіжного політичного досвіду, ніж до українських студій, на які має місце голод. На основі проведених досліджень М. Шафовал дійшов цікавих висновків і узагальнень. «...Стверджуємо, — пише автор, — що в час перехідної політичної системи в Україні маємо політичну культуру т. з. партиципативно-обивательського типу, в якій основна частина населення здобулася на спеціалізовані форми політичного вислову та частину своєї дії окреслює сама. З другого боку, решта населення продовжує перебувати в стадії орієнтації на авторитарні державні структури і має пасивну форму політичної дії» (с. 102). Цей висновок — не тільки теоретичне узагальнення, а й підстава для розробки заходів, спрямованих на зростання політичної свідомості й активності населення України на сучасному етапі.

В розділі «Політика» вміщено статтю Юрія Вільчинського «Пошуки істини Володимира Вернадського», яка має філософське навантаження. Написана вона на вузькому залученні творів вченого-мислителя, що перешкодило авторові аргументувати власні твердження. Наприклад, він пише, що суспільно-політичні погляди В. Вернадського «почали формуватися ще в студентській спілці, яка утворилась у 1882 році» (с. 107). Насправді ж вони формувалися під впливом його батька — відомого економіста І. В. Вернадського. Подібні факти не можна обминати, бо без них важко збагнути українство В. І. Вернадського.

Нові підходи до цінностей української літератури висвітлюються Євгеном Сверстюком у статті «Українська література: християнська традиція». Слід зазначити, що погляди автора на ці проблеми добре відомі на Заході. Вони всіляко замовчувалися донедавна в Україні. У значній мірі новаторськими є вміщені в науковому збірнику літературно-критичні огляди Ігоря Качуровського про творчість Михайла Ореста і Тараса Салиги — про Святослава Гординського. Це стосується і статті Михайла Осадчого про поетичну творчість Володимира Янева, який, до речі, був також ректором УВУ. Про творчість Василя Стефаника в Україні написано чимало праць, але стаття Ярослава Погребенника трактує її у контексті українсько-німецьких зв'язків, що, безумовно, розширює спектр стефанікознавства.

У праці «Начерк культурного відродження України від 1917 до 1933 років» Анатолій Карась намагався охопити всі сфери тогочасного духовного життя. Зрозуміло, що це зробити було не легко (цій темі присвячена окрема книга Георгія Касьянова «Українська інтелігенція 1920—30-х років: соціальний портрет та історична доля». Київ, 1992). Та все ж основні тенденції автором відтворені, що й становить позитивну цінність статті.

Варті уваги «Роздуми про народну культуру українського населення Чехо-Словаччини» Юрія Бачі, який робить основний акцент на зв'язок культури і мови. Його висновок зводиться до того, що коли «живе національна мова, розвивається національна культура — живе й розвивається народ!» (с. 281). Автор на конкретних фактах показав негативні явища у розвитку мови і культури українського населення Чехо-Словаччини в останні десятиріччя.

Схвальної оцінки заслуговують дослідження Дмитра Степовика «Особливості українського барокко», Богдана Стебельського «Українське авангардне мистецтво» і Ярослава Кравченка «Аналіз бібліографічних джерел, присвячених дерев'яній церковній архітектурі Українських Карпат». Кожен з названих авторів інтенсивно працює над своєю тематикою, а тому рецензовані публікації є у значній мірі синтезом їх же наукових пошуків.

В «Оглядах» вміщено рецензії на різні видання, написані Михайлом Присяжним, Стефанією Андрусів та іншими авторами. Найцікавішими є відгуки Ярослава Рудницького і Ч. Л. Дрейджа на дослідження Петра Цимбалістого «Українські лінгвістичні елементи в російській мові. 1680—1760», видане англійською мовою в 1991 р. у Лондоні. Добре, що редколегія помістила дві оцінки праці Петра Цимбалістого. Це дає змогу порівняти українську і англійську точки зору на одну й ту ж проблему. Цікаво й те, що професор Лондонського університету Ч. Л. Дрейдж позитивно відгукнувся на вказане дослідження, в якому зроблена спроба на основі аналізу великого лексичного матеріалу підтвердити вплив української мови на російську. Однак тут же англійський вчений допускає неточність, зарахувавши Дмитра Туптала (Ростовського), Стефана Яворського і Теофана Прокоповича до «російських авторів» (с. 333), тоді як вони належать насамперед до українських вчених і церковних діячів. Зрозуміло, що, знаходячись на послугах Російської імперії, вони збагачували російську мову українською. Так чи інакше, але інформація про праці П. Цимбалістого, їх авторитетна оцінка підвищує змістовність рецензованого збірника.

До позитивних рис наукового збірника слід зарахувати його якісне оформлення та німецькомовні й англійські резюме усіх вміщених у ньому статей і матеріалів, що роблять публікації доступнішими для неукраїнців. Звичайно, не останнє місце займає оперативність видання. Адже ще у серпні місяці йшло редагування матеріалів, а вже у грудні 1992 р. автори праць мали змогу ознайомитися з готовим науковим збірником. Такої якості й оперативності публікації наукових праць хочеться побажати на завершення видавцям в Україні.

Нарешті, не можна не відзначити того, що рецензований науковий збірник, як сказано у вступі до нього, — це перше спільне видання науковців з України і української діаспори. В цілому воно вдалося. І це є запорукою того, що тісне співробітництво українських вчених світу є потрібною й ефективною справою. Треба надіятися, що цей початок стане передвісником широкомасштабної співпраці на благо української і світової науки.

С. М. ЗЛУПКО (Львів)